

Удосконалення діяльності регіональної служби зайнятості щодо працевлаштування інвалідів

І. ТЕРЮХАНОВА,
кандидат економічних наук,
Н. СТУЛЬПНАС,
О. ТЕРЕЩУК,

НДІ праці і зайнятості населення

Міністерства праці та соціальної політики України та НАН України

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах, коли багато інвалідів бажають і можуть за станом здоров'я працювати, особливої актуальності набувають питання забезпечення їхніх прав на гідну працю. Починаючи з березня 2006 р., після набрання чинності Закону України від 23 лютого 2006 р. № 3483/IV «Про внесення змін до деяких законів України щодо реалізації інвалідами права на трудову зайнятість», послуги інвалідам щодо пошуку оптимальної для них роботи надає переважно Державна служба зайнятості України.

Однак, незважаючи на значні зусилля служби зайнятості щодо забезпечення інвалідів роботою з одного боку та задоволення потреб роботодавців щодо працівників-інвалідів — з іншого, рівень працевлаштування інвалідів в Україні та її регіонах залишається незадовільним, що негативно впливає на процеси інтеграції інвалідів у сферу трудових відносин і суспільство.

В Україні за останні три роки чисельність інвалідів, які перебували на обліку в Державній службі зайнятості, збільшилась з 10,3 тис. осіб у 2005 р. до 22,2 тис. осіб у 2007 р., як і кількість вакансій для їх працевлаштування (з 10,0 тис. одиниць у 2005 р. до 13,8 тис. одиниць у 2007 р.); рівень працевлаштування інвалідів за допомогою Державної служби зайнятості має тенденцію до зменшення — з 41,8% у 2005 р. до 34,3% у 2007 р. Тобто нині в Україні працевлаштовується лише кожний третій інвалід, який перебуває на обліку в службі зайнятості з питань працевлаштування. Це свідчить про необхідність аналізу наявних у центрах зайнятості вакансій для працевлаштування інвалідів. На жаль, державна статистична звітність із проблем інвалідів відображає лише загальну кількість вакансій. Поза аналізом залишаються якісні їх характеристики, зокрема: рівень заробітної плати, професійний склад та інше.

Отримати вказану інформацію можна лише за допомогою вибіркового обстеження наявних вакансій для працевлаштування інвалідів, що його здійснив

НДІ праці і зайнятості населення шляхом опитування працівників центрів зайнятості.

Метою наукового дослідження є виявлення сучасних проблем формування та заповнення вакансій інвалідами на загальноукраїнському, регіональному рівні та на рівні окремого міста і визначення шляхів їх вирішення для підвищення рівня зайнятості інвалідів.

Виклад основного матеріалу. *Розподіл вакансій для інвалідів за регіонами.* За даними Державної служби зайнятості України, найбільша кількість вільних робочих місць для інвалідів була у 2007 р. у Дніпропетровській обл. — 3184 одиниці, або 23,1% таких робочих місць по Україні, у м. Києві — 1716 одиниць, або 12,5%. Найменша їх кількість — близько 1% була у Житомирській, Івано-Франківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській і Чернівецькій областях (рис. 1).

За загального по Україні навантаження на одне вільне робоче місце для працевлаштування інвалідів у 2 особи вказаний показник у регіональному розрізі у 2007 р. значно коливається. Найбільше навантаження на одне вільне робоче місце з боку інвалідів, які бажають працювати, за даними Державного центру зайнятості, спостерігалось у 2007 р. у Чернівецькій обл. — 134 інваліди, Черкаській — 21 інвалід, Хмельницькій — 18 інвалідів, Луганській і Житомирській областях — по 8 інвалідів на одне вільне робоче місце.

Водночас у м. Києві навантаження на одне вільне робоче місце для інваліда становило 0,2, у Київській обл. — 0,4, Дніпропетровській, Закарпатській, Одеській, Харківській областях та м. Севастополь — по 1 інваліду на одне вільне робоче місце. Однак, незважаючи на цю позитивну тенденцію, у згаданих регіонах України (крім Дніпропетровської та Закарпатської областей), рівень працевлаштування інвалідів, які звертаються за допомогою у працевлаштуванні до Державної служби зайнятості, залишається незначним, тобто працевлаштовується менше третини інвалідів.

Таким чином, збільшення кількості вакансій для інвалідів не впливає безпосередньо на підвищення

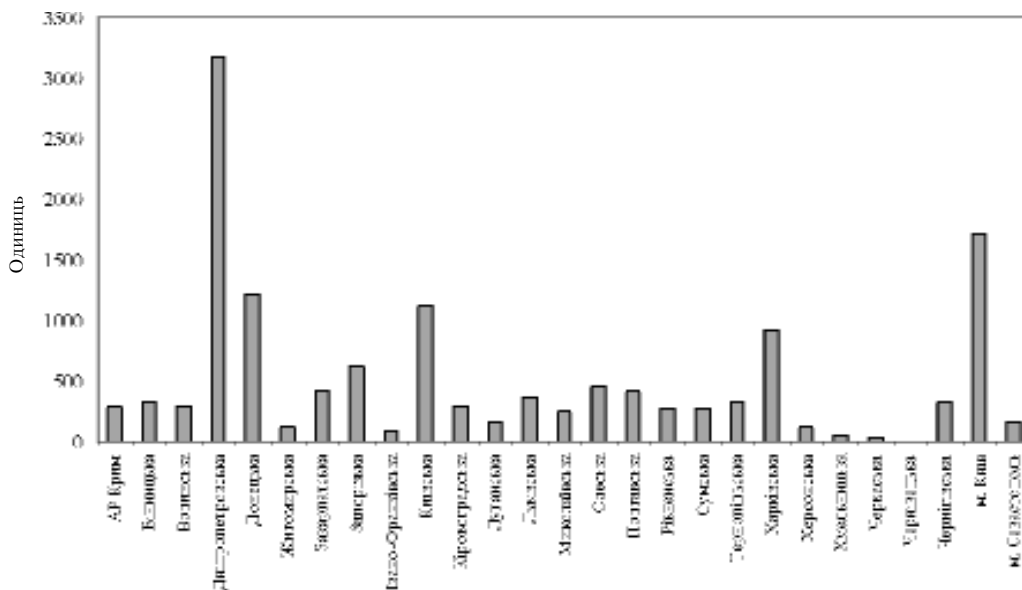

Рис. 1. Розподіл кількості вакансій для працевлаштування інвалідів за даними Державної служби зайнятості в регіональному розрізі у 2007 р.

рівня їхнього працевлаштування. Саме тому доцільно розглянути якісні характеристики наявних вакансій для інвалідів на рівні окремого міста за допомогою вибіркового обстеження шляхом опитування співробітників центрів зайнятості із зазначених питань.

Розподіл вакансій для інвалідів на рівні центру зайнятості. Аналіз вакансій для інвалідів було проведено у м. Києві, що є показовим із точки зору характеристики вакансій для інвалідів, бо за другої по Україні кількості вакансій для інвалідів (після Дніпропетровської обл.) – 1716 одиниць і найменшому по Україні навантаженню на одне вільне робоче місце з боку інвалідів, які бажають працювати, – 0,2, рівень працевлаштування інвалідів у м. Києві становив у 2007 р. лише 36,5%.

Проведене дослідження виявило такі проблеми на ринку праці інвалідів:

1. Нерівномірний розподіл вакансій для працевлаштування інвалідів по районах м. Києва.

Станом на 1 квітня 2008 р. в Києві, за інформацією центрів зайнятості, нараховувалось 350 вакансій для працевлаштування інвалідів на підприємствах різних форм власності. Найбільше вакансій припадало на Солом'янський район – 75 одиниць, або 21,4% їх кількості по Києву; Печерський район – 52, або 14,9%; Шевченківський район – 49, або 14%. Найменше вакансій для працевлаштування інвалідів було у Голосіївському та Дніпровському районах м. Києва – по 17 вакансій, або по 4,9%; Оболонському районі – 22, або 6,3% відповідно (табл. 1).

Таким чином, кількість вакансій по районах Києва коливалась від 75 одиниць у Солом'янському районі до 17 одиниць у Голосіївському та Дніпровському районах, відповідно, питома вага районів у загальній кількості вакансій по м. Києву коливалась від 21,4% до 4,9%.

2. Значна диференціація навантаження на одну вакансію для інваліда з боку бажаючих працювати.

Чисельність інвалідів, які перебували на обліку в центрах зайнятості м. Києва з питань працевлаштування, коливалась від 7 інвалідів у Печерському районі до 74 інвалідів у Дарницькому районі. За загального навантаження на одну вакансію для інваліда по Києву в 1 особу, в Печерському, Солом'янському, Шевченківському районних центрах зайнятості на одну вакансію припадало менше 1 бажаючого працювати інваліда, тобто наявні вакансії були недоукомплектовані; у Подільському і Святошинському – по 1 інваліду. Найбільше інвалідів – 3 особи – припадало на одну вакансію в Оболонському районі, по 2 інваліди на одну вакансію припадало у Голосіївському, Дарницькому, Деснянському, Дніпровському районах (рис. 2). Це свідчить про суттєве коливання можливостей забезпечення інвалідів роботою за місцем їхнього проживання.

3. Суттєва питома вага вакансій, які передбачають виконання некваліфікованих робіт.

Всього по м. Києву вакансій, які не потребували наявності у претендента професії або спеціальності, нараховувалось 112, або 32% всіх вакансій; вакансій, які потребували наявності робітничої професії, – 141, або 40,3%; спеціальності фахівців – 97, або 27,7% (рис. 3).

Серед вакансій, які не потребують певної професії (спеціальності), переважали: прибиральник службових приміщень – 28 вакансій, або 25% усіх некваліфікованих вакансій; кур'єр – 12, або 10,7%; двірник, прибиральник виробництва – по 10, або 8,9%; комірник – 9, або 8%; прибиральник території, охоронець – по 8, або 7,1% відповідно.

Серед робітничих професій найбільше вакансій припадало на такі професії: слюсар-сантехнік – 8, або 5,7% всіх вакансій за робітничими професіями; контролер-касір, слюсар – по 6, або 4,3%; робітник із

Таблиця 1

Розподіл кількості вакансій для інвалідів по районних центрах зайнятості м. Києва (станом на 1 квітня 2008 р.)

Районні центри зайнятості	Кількість вакансій		Рейтинг за кількістю вакансій	Чисельність інвалідів, які перебували на обліку в центрах зайнятості з питань працевлаштування, осіб	Навантаження на одну вакансію для інваліда
	одиниць	%			
Всього по м. Києву, в тому числі по районах:	350	100,0		406	1
Голосіївський	17	4,9	9	32	2
Дарницький	38	10,9	4	74	2
Деснянський	23	6,6	7	56	2
Дніпровський	17	4,9	9	41	2
Оболонський	22	6,3	8	69	3
Печерський	52	14,9	2	7	0,1
Подільський	27	7,7	6	32	1
Святошинський	30	8,6	5	37	1
Солом'янський	75	21,4	1	26	0,3
Шевченківський	49	14,0	3	32	0,6

комплексного обслуговування, слюсар-ремонтник, швачка – по 5, або 3,5%; водій автомобіля 3, 2, 1 класу, кондуктор, слюсар із ремонту автомобілів, столяр – по 4, або 2,8% відповідно.

Серед вакансій фахівців переважали: фахівець – 15 вакансій, або 15,5% таких вакансій; менеджер – 10, або 10,3%; інженер – 89, або 9,3%; бухгалтер – 7, або 7,2%; технік – 6, або 6,2% відповідно.

4. Більшість вакансій для інвалідів пропонували заробітну плату від 500 до 1000 грн на місяць, що в сучасних умовах не відповідає вимогам інвалідів.

В цілому по Києву більшість вакансій – 188 (53,7%) – передбачали заробітну плату від 500 до 1000 грн на місяць; заробітну плату понад 1000 грн забезпечували 162 вакансії (46,3%). Слід зазначити,

що вакансії із заробітною платою менше 500 грн не пропонували.

88,4% вакансій, які не вимагають наявності професії або спеціальності, передбачали заробітну плату від 500 до 1000 грн (в основному, дворник, диспетчер, кур'єр, мийник посуду, мийник-прибиральник, охоронець, підсобний робітник, прибиральник виробництва, прибиральник службових приміщень і території, сторож). Лише 11,6% вакансій передбачали заробітну плату понад 1000 грн (наприклад, консьерж – заробітна плата – 1700 грн, листоноша – 1540 грн на місяць).

Серед вакансій з робітничих професій вакансії з заробітною платою понад 1000 грн дещо переважають – 55,3% проти 44,7% із зарплатою від 500 до 1000 грн на місяць. Мінімальний її рівень спостерігався за професіями монтера колій, реєстратора ме-

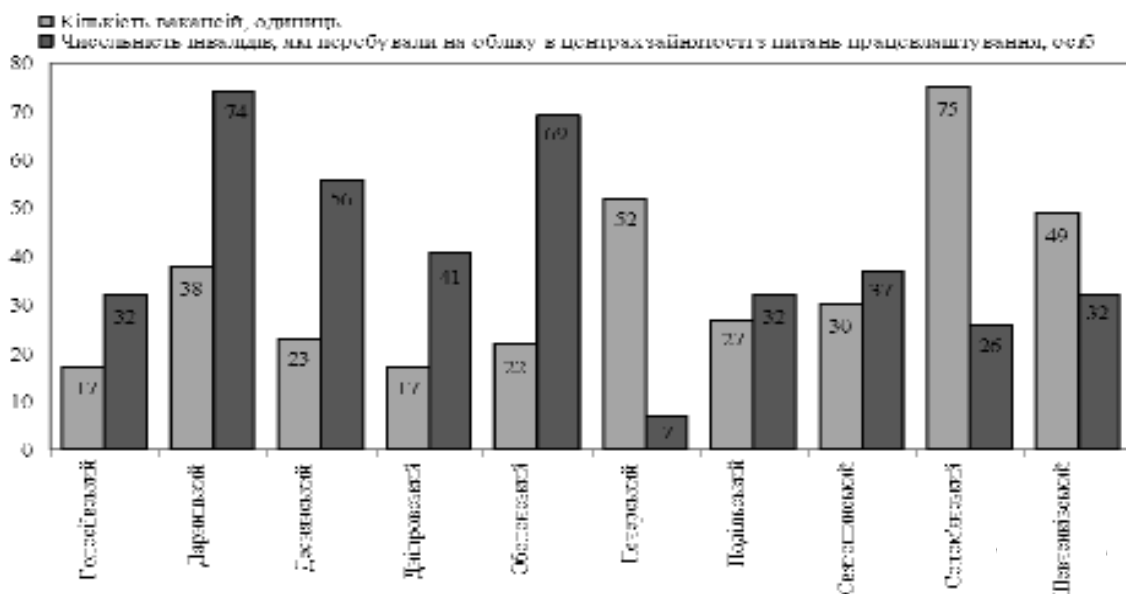

Рис. 2. Стіввідношення кількості вакансій для інвалідів і чисельності бажаючих працювати інвалідів по районних центрах зайнятості м. Києва

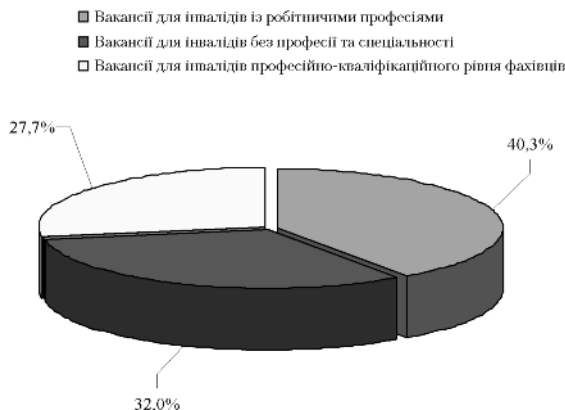

Рис. 3. Структура вакансій для інвалідів

дичного, розподіловача робіт, формувальника деталей — по 515 грн на місяць, перукаря — 520 грн.

Серед вакансій для працевлаштування інвалідів зі спеціальностями фахівців, природно, переважають вакансії з рівнем заробітної плати понад 1000 грн на місяць — 73,2% вакансій, тоді як від 500 до 1000 грн — 26,8% вакансій.

Таким чином, заробітна плата наявних вакансій залежить від рівня освіти та кваліфікації майбутнього працівника: для низькокваліфікованих вакансій на 8 вакансій з місячною зарплатою 500–1000 грн припадає 1 вакансія з заробітною платою понад 1000 грн; для робітничих професій це співвідношення становить 1:1; для спеціальностей фахівців — 1:3.

5. Недостатня кількість вакансій для інвалідів із заробітною платою понад 2000 грн на місяць.

Серед вакансій для інвалідів, які мають робітничу професію, більше 2000 грн на місяць передбачали 14 вакансій, або 9,9%, загальної кількості таких вакансій; серед них:

- різальник металу (1 вакансія) — 2700 грн;
- акумуляторник (2 вакансії), слюсар із ремонту автомобілів (4 вакансії) — по 2500 грн;
- електромонтер-оператор (1 вакансія) — 2035 грн;
- слюсар (6 вакансій) — 2023 грн на місяць.

Серед вакансій для інвалідів, які мають вищу освіту, заробітну плату понад 2000 грн на місяць могли забезпечити лише 13 вакансій, що у загальній кількості вакансій для працевлаштування інвалідів за спеціальностями фахівців, інформацію про які мають районні центри зайнятості м. Києва, складає лише 13,4% загальної кількості таких вакансій, серед них:

- інженер з технічного обслуговування (1 вакансія) із заробітною платою 4500 грн на місяць;
- адміністратор (1 вакансія) — 3900 грн;
- інженер-конструктор (3 вакансії) — 3031 грн;
- головний енергетик (1 вакансія) — 2200 грн;
- інженер із проектно-конструкторських робіт (4 вакансії) — 2013 грн;

➤ завідувач складу (1 вакансія), майстер (2 вакансії) — по 2000 грн.

Для інвалідів без професії або спеціальності немає таких вакансій, що передбачають заробітну плату понад 2000 грн на місяць.

Таким чином, зарплату понад 2000 грн передбачали лише 7,7% всіх вакансій по м. Києву — як щодо вакансій робітників, так і фахівців.

6. Наявні вакансії для інвалідів не відповідають рівню їх освіти.

За результатами проведеного вибіркового обстеження, переважна частка інвалідів, які перебували на обліку в центрах зайнятості м. Києва з питань працевлаштування, мали вищу освіту — 44,1%. Всього інвалідів із професійною освітою було 283, або 69,7%, тоді як без професійної освіти — 123 особи, або 30,3%. Разом із тим більшість вакансій — 32,0% — не потребували наявності професії або спеціальності у претендента.

Таким чином, аналіз розподілу загальної кількості вакансій для працевлаштування інвалідів за якісними характеристиками дозволив розробити такі пропозиції з підвищення їх придатності для працевлаштування інвалідів:

- створювати робочі місця для інвалідів за місцем їхнього проживання та, відповідно, заповнювати вакансії для них з урахуванням чисельності інвалідів, які бажають працювати;
- збільшити кількість вакансій для інвалідів із вищою освітою із заробітною платою понад 2000 грн на місяць;
- щомісяця проводити моніторинг вакансій для працевлаштування інвалідів; для направлення інвалідів на професійне навчання враховувати його результати;
- удосконалити статистичну звітність за формою № 2-ПН «Звіт про працевлаштування і зайнятість населення, яке звернулося до служби зайнятості України», розділ VII щодо вакансій для інвалідів у професійному розрізі з метою здійснення відповідного моніторингу.